

Näringslivet i USA och oljan i Irak

Det är inte första gången som USA griper in i Irak. Men hur började egentligen USAs inblandning? Det är en fråga som aldrig ställs vare sig av de kommersiella medierna i USA eller av regeringen Bush. Och det är av goda skäl visar det sig.

USAs politik har, från det man började intressera sig för Irak på 1920-talet till idag, kretsat kring en sak; att få kontroll över landets rika oljeförekomster. Startskottet för Irak som måltavla finns i världskriget 1914-18, mellan det tyska, österrikisk-ungerska och ottomanska (turkiska) imperiet och den brittisk-fransk-ryska imperialistiska alliansen.

Demokratierna sviker

Då låg Mellanöstern till största delen under turkisk kontroll. Britterna lovade (genom sin agent T.E. Lawrence, känd som Lawrence av Arabien) de arabiska ledarna, att om de stred med dem mot de turkiska härskarna, skulle Storbritannien efter kriget stödja upprättandet av en självständig arabisk stat. Fast samtidigt undertecknade Storbritanniens, Frankrikes och Rysslands utrikesministrar i hemlighet det s.k. Sykes-Picot avtalet, där de delade upp Mellanöstern sinsemellan. Avtalet blev känt efter den ryska revolutionen 1917, när bolsjevikerna offentligen förkastade det som imperialistisk.

Massuppror bröt ut över hela Mellanöstern, när de arabiska och kurdiska folken upptäckte att de hade blivit bedragna av de "demokratiska" imperierna. Upproren pågick av och till fram till tiden efter det andra världskriget. Underkuvandet var ytterst brutalt. Britterna fällde t.ex. giftgas över den kurdiska staden Sulaimaniya 1925, vilket var första gången i historien som gas spreds via flygplan.

Omedelbart efter krigsslutet 1918 delade Storbritannien och Frankrike på bytet. Libanon och Syrien tillfördes det franska imperiet. Jordanien inklusive Palestina och Iraks två sydligaste län - Bagdad och Basra - tillföll det brittiska. Vad de inte kom överens om var vem som skulle få Mosul länet, i norra Irak. Enligt Sykes-Picotavtalet tillhörde det den franska inflytelsesfären. Men britterna hade bestämt sig att lägga Mosul, med sina stora outnyttjade oljeförekomster (och som till största delen befolkas av kurder), till sin nya irakiska koloni. De ockuperade Mosul fyra dagar efter att turkarna kapitulerat i oktober 1918, och där stannade de. Det var detta inomimperialistiska slagsmål om det oljerika Mosul, som drog in USA i Irak.

Oljan delas

USA hade gått med i världskriget på Storbritanniens och Frankrikes sida, när de bägge var nästintill slutkörda 1917. Villkoret var att USAs ekonomiska och politiska mål skulle tas i beaktande efter kriget. Ett av kraven var tillgång till råvarukällorna, isynnerhet oljan. Sir Arthur Hirtzel, en hög koloniämbetsman, varnade sina brittiska kolleger i februari 1919 "Det bör hållas i minnet att Standard Oil Company är väldigt ivrig i att ta över Irak". (Peter Sluglett. *Britain in Iraq 1914-32*. London: 1974).

Ställd inför den brittisk-franska dominansen i regionen krävde USA till att börja med "den öppna dörrens politik". Amerikanska oljebolag skulle fritt få förhandla med, den av britterna installerade, kung Faisal. Lösningen på segermaktskonflikten blev till slut att dela upp oljan. Storbritannien fick behålla den koloniala förvaltningen av Mosul.

Oljekällorna delades i fem delar. 23.7 procent gavs vardera till Storbritannien, Frankrike, Nederländerna och USA. De överblivna 5 procenten gick till oljebaronen Caloste Gulbenkian, känd som "Mr. 5 procent", för att han hjälpt till vid förhandlingarna. Således exakt noll (0) procent av Iraks olja gick till Irak, och så förblev det till 1958.

1927 hade oljeproduktionen kommit igång. Det upptäcktes stora oljefält i Mosul. Två år senare upprättades Iraq Petroleum Co, som bestod av Anglo-Iranian (idag British Petroleum), Shell, Mobil och Standard Oil of New Jersey (Exxon). Inom några år hade Iraq Petroleum Co monopol på den irakiska oljeproduktionen.

Efterkrigsstrategi

Under samma tid erövrade al-Saudi släkten, med Washingtons stöd, största delen av den arabiska halvön. Den nya staten Saudiarabien blev från födseln en amerikansk nykoloni. Betecknande för vilka intressen USA hade var att ambassaden i huvudstaden Riyad inhystes i ARAMCOs (Arab American Oil Co) byggnad.

Men oljebolagen i USA och regeringen i Washington var inte nöjda. De ville ha fullständig kontroll över oljan i Mellanöstern på samma sätt som de uppnått ett närapå monopol över oljetillgångarna på den västra hemisfären. För även om USA och Storbritannien beskrivits som de sätaste vapenbröder, är fakta att de samtidigt har varit varandras bittraste motståndare. Och det blev brittena, Mellanösterns herrar, som fick ge sig. Nyordningen kom efter det andra världskriget.

Det brittiska imperiet skulle aldrig mera återta sin dominans i världspolitiken. Kriget hade försvagat det främst i Asien, med förlusten av viktiga kolonier, och i Europa. I början av det andra världskriget 1939-42 stod frågan om Storbritannien överhuvudtaget skulle överleva. USA växte sig däremot mäktigt i och med kriget. Washington väntade också, liksom under det första världskriget, innan de gick med.

Regeringarna Roosevelt och Truman, som dominerades av bank- och oljesektorn, var bestämda att omstrukturera den efterkrigstida världen för att garantera USA världsdominansen.

Huvudelementen i strategin var 1) militär överlägsenhet inom kärnvapen och konventionell beväpning, 2) global dominans för det amerikanska näringslivet genom att använda de i 1944 skapade Internationella Valutafonden (IMF) och Världsbanken och införandet av dollarn som världssvaluta, 3) kontroll över råvarorna i världen, isynnerhet oljan.

USA tar över

Medan kriget pågick för fullt utvecklades bakom fronten en kamp om världsherraväldet mellan USA och Storbritannien. Så intensiv var den att den brittiske statsministern Winston Churchill tre månader före D-dagen den 4 mars 1944 såg sig föranlåten att sända president Franklin Roosevelt ett brev, som var ovanligt i sin fientliga ton och till sitt imperialistiska innehåll. "Tack så mycket för Er försäkran att inte slänga ett getöga på våra oljefält i Iran och Irak. Tillåt mig att återgälda detta med att ge Er vår fulla försäkran att vi inte har den minsta tanke på att blanda oss i Era intressen och egendomar i Saudiarabien. Min ståndpunkt i detta liksom i alla övriga frågor är; Storbritannien söker inga territoriella eller andra fördelar, som ett resultat av kriget. Å andra sidan kommer hon inte att låta sig berövas det som rätteligen tillhör henne, efter att ha gett sina bästa tjänster för den goda saken, åtminstone inte så länge Er ödmjuka tjänare är anförtrodd att sköta hennes affärer." (Gabriel Kolko. *The Politics of War*, New York: 1968.)

Vad noten visar är att USAs ledare var så ivriga att ta över Storbritanniens nykolonier Iran och Irak, att alarmklockorna börjat ljuda hos den brittiska överklassen. Men trots Churchills ylande var det inget som Storbritannien kunde göra åt USAs stegrade makt. Och inom några år kom härskarna i Storbritannien att underordna sig, och acceptera rollen som Washingtons medhjälpare.

Revolution i Irak

I Iraks grannland Iran tog USA kontrollen efter att CIA 1953 gjort en statskupp (mot den lagliga regeringen Mossadeq), som förde shahen/kungen till makten. Irak kontrollerades från och med mitten av 50-talet gemensamt av USA och Storbritannien. 1955 upprättade de den s.k. Bagdadpakten - Central Treaty Organisation (CENTO) - som förutom Irak bestod av Iran, Pakistan och Turkiet. Pakten hade två uppgifter. Först att motverka de framvällande arabiska befrielseströmmarna i Mellanöstern och dito i Sydasiens. Uppgift nummer två var att tillsammans med andra militärallianser som NATO, SEATO och ANZUS omringa det socialistiska lägret av Sovjetunionen, Östeuropa, Kina, Nord-Korea och Nord-Vietnam.

CENTOs kärnland Irak var oberoende endast till namnet, och Storbritannien behöll sina militära flygfält. Landet styrdes av ett korrupt kungahus under Faisal II och ett koteri storgodsägare och handelskapitalister. Så även om Irak hade 10 procent av världens oljetillgångar levde befolkningen i extrem fattigdom och hungersnöd. Läs- och skrivkunskapen var över 80 procent. Det fanns en läkare per 6 000 innevånare och en tandläkare per 500 000. Orsaken till Iraks fattigdom var det enkla faktum att man inte ägde sina oljekällor.

Den 14 juli 1958 skakades Irak av en mäktig social explosion. Ett militäruppror omvandlades på kort tid till en landsomfattande revolution. Kungen och hans förvaltning var plötsligt borta - folket tog ut sin rätt. Washington och Wall Street var förstummade. Etablisemangets dagstidning *New York Times* toppade sina 10 första sidor med den irakiska revolutionen i en hel vecka. Det irakiska upproret var det stora hotet, även efter att den kubanska revolutionen bröt ut sex månader senare. President Dwight D Eisenhower kallade det "den allvarligaste krisen sen Koreakriget". Redan dagen efter upproret sändes 20 000 marinkårssoldater till Libanon. Dagen därefter hoppade 6 600 brittiska fallskärms soldater ner över Jordanien.

Kriget ställs in

Åtgärden kom att kallas "Eisenhoverdoktrinen", som innebär att USA intervenerar - går i krig - för att förhindra att en revolution i Mellanöstern sprider sig till för USA viktiga områden. USAs och Storbritanniens expeditionstyrkor, som sändes till Libanon och Jordanien, räddade de nykoloniala regimerna. Hade de inte sänts hade den folkliga impulsen från Irak med all säkerhet svept undan regeringarna i Beirut och Amman.

Men president Eisenhower, liksom hans generaler och den ärkeimperialistiska utrikesministern John Foster Dulles hade mera i sinnet; att invadera Irak, krossa revolutionen och installera en ny regering i Bagdad.

Det blev emellertid inget av det. Tre faktorer tvingade Washington att avstå; den irakiska revolutionens folkliga karaktär, den Förenade Arabrepublikens (Syrien, Egypten) tillkännagivande att dess styrkor skulle sättas in ifall imperialisterna invaderade, Folkrepubliken Kinas och Sovjetunionens entusiastiska stöd för revolutionen. Sovjet mobiliserade sina trupper i

de södra republikerna intill Irak. Det var kombinationen av dessa tre faktorer som 1958 tvingade ledarna i USA att acceptera revolutionen, men Washington förlikade sig aldrig med förlusten.

De efterföljande tre årtiondena använde man olika taktiker för att försvaga och underminera Irak som ett oberoende land. Vid flera tillfällen, såsom när Irak 1972 fullföljde nationaliseringen av Iraqi Petroleum Co och tecknade ett försvarsavtal med Sovjetunionen, gav USA massivt militärstöd åt högern bland kurderna i deras kamp mot Bagdad och man satte Irak på listan av "terroriststater".

Nya styrkeförhållanden

USA stödde den politiska högern i det efterrevolutionära Irak i dess kamp mot kommunistiska och vänsternationalistiska krafter. Sålunda applåderade USA när regeringspartiet Ba'ath under Saddam Hussein i slutet på 1970-talet slog ner på Iraks kommunistiska parti och fackföreningarna till vänster.

På 1980-talet hjälpte och beväpnade USA Irak i kriget mot Iran. USAs inflytande i Iran hade ju tagit slut i och med den islamistiska revolutionen 1979. Fast i verkligheten var USAs syfte att försvaga och krossa dem bägge. Den tidigare utrikesministern Henry Kissinger blottlade sanningen när han sa "Jag hoppas att de tar livet av varandra".

Pentagon försåg militärflyget i Irak med satellitfoton på iranska mål. Samtidigt, vilket kom fram i Iran-Contra skandalen, sände USA luftvärnsraketer till Iran. Med en miljon döda blev kriget en katastrof, och försvagade bägge länderna.

När kriget till sist tog slut 1988 kom utvecklingen i Sovjetunionen att utgöra ett än värre hot. Gorbatjovledningen i Moskva började, utifrån målsättningen att uppnå en permanent avspänning med Västmakterna, att skära ner stödet till sina allierade i tredje världen. En av dessa var Irak med sin militär- och vänskapspakt med Sovjet. 1989 gick Gorbatjov än längre och drog in stödet till regeringarna i Östeuropa, med resultat att de flesta kollapsade. Denna abrupta vändning i det internationella styrkeförhållandet, som kulminerade med Sovjetunionens sammanbrott två år senare, blev USA-imperialismens största seger sen 1945.

Det var den segern som möjliggjorde Gulfkriget 1991, den nu över tio år gamla handelsblokaden, och de ständiga bombningarna, vilka sammantaget haft en förödande inverkan på Irak och dess befolkning. Idag försöker regeringen Bush uppbåda stöd för ett nytt krig mot Irak med prat om "massförstörelsevapen" och "mänskliga rättigheter".

Sanningen är att USA varken är bekymrad över Iraks militärkraft eller av mänskliga rättigheter. Vad som driver USAs politik visavi Irak är målet som Washington och Wall Street haft i 80 år; oljan.

Richard Becker

Översättning från engelska Per-Erik Wentus. Tidigare publicerad i *Workers World* (New York).